Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summulae dialecticae - Cod. Ettenheim-Münster 137

Herele, David

[S.l.], [18. Jahrh.]

Qvaestio 4ta

urn:nbn:de:bsz:31-111525

Visual Library

forma propositionis vocatur ipsa particula est quae.
Qualitas propositionis est veritas et falsitas. Item affirmatio et negatio: nam quaerenti qualis propositio respondetur esse vera et falsa affirmativa et negativa.
Quantitas propositionis est quatruplex universalis, particularis, indefinita et singularis, universalis designatur per particulas omnis nullus particularis per particulam aliquis. indefinita est cum voci universali non praefigitur signum ut, homo currit. singularis est, cum bring est singularis, ut petrus studet.

QUAESTIO QUARTA
De oppositione divisione definitione praesumptatione.

SECTIO IA Explicatur natura oppositionum.

Oppositio est repugnantia duarum propositionum secundum affirmationem et negationem.

Nota 1o ut duae propositiones inter se repugnent, debere utriusque subiectum et praedicatum esse idem. e.g. homo currit homo non currit nam si praedicatum est diversum non repugnat, sed possunt esse simul verae: e.g. cum dico homo currit et homo non studet.

Nota 2do per mutationem temporis a copula significati mutari statum oppositionis hinc istae duae non opponuntur: ego studeo et ego non studebo sed haec duae opponuntur ego studi et ego non studui.

Nota 3tio naturam oppositionis mutari si mutentur et omittantur adverbia et signa: ut ego non emendate scribo et ego scribo. his praemissis.

Contradictoriae omnium expeditissime sic definiuntur: sunt propositiones, quarum una ita negat quod altera affirmat (et e.g.) ut nunquam simul verae et falsae esse possint.

Unde colliges 1o has esse contradictorias, omnis homo non currit: aliquis homo non currit item has omnes homines currunt; aliquis homo non currit non item has omnes homines currunt. petrus non currit. ratio est, quia ad

falsificandum priore sufficit aliquem hominem currere, et ideo si ille non sit petrus, imo potest contingere ut petrus currat et paulus non currat, quo casu falsum est omnem hominem currere, quia paulus non currit; et falsum est petrum non currere, quia pono quod petrus currat; quo non sunt contradictoriae, nam contradictoriae in nullo casu excogitabili possunt simul esse falsae et verae.

Colliges 2 dò has duas non esse contradictorias omnes homines currunt. et aliqui homines non currunt.

Ratio est quia potest dari casus in quo utraque sit falsa. sed si solus petrus non currat, tunc falsum est quod omnes currant, et falsum est quod aliqui non currant, nam aliquos non currere facit [illegible] plures quam unus non currunt; sed petrus non est plures quam unus, quo si solus petrus non currat falsum est quod aliqui non currant.

Contrariae sunt quando una est affirmativa vel alterna negativa v. ut omnis homo currit. nullus homo currit.

Subcontrariae sunt quando una est partis affirmativa altera partis negativa ut: aliquis homo currit aliquis non currit.

Subalternae quando una est vel altera partis et utraque affirmativa et utraque negativa. ut omnis currit aliquis currit, et nullus currit aliquis non currit.

TABULA OPPOSITARUM

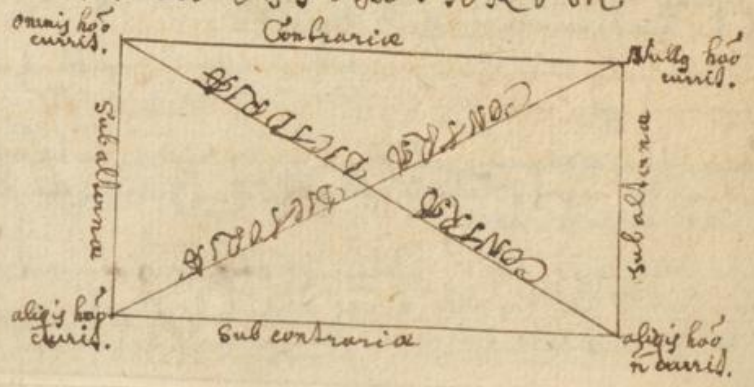

SECTIO 2da DE PROprietatibus oppositionum.

Prima proprietas contradictoriae nunquam possunt esse simul verae vel falsae. probo. contradictoriae habent idem subiectum et praedicatum, ergo si simul essent verae debeant idem subiectum, v.g. album habere albedinem, et simul non habere, quod tam aperte repugnat ut clarius nec probari possit, nec debeat. Quis enim sanae mentis dubitare potest an simul possit verificari Deum esse et non esse?

Obiici potest eo has duas propositiones esse contradictorias, solus petrus currit. Non solus petrus currit sed haec possunt esse simul falsae: nam si petrus non existat falsa est prima quae dicit petrum currere et falsa est 2da quae ait petrum et alios currere, ergo vel non sunt contradictoriae, vel fatendum est ambas contradictorias posse simul esse falsas.

Respondeo esse contradictorias. et Dico negativam esse veram, quod non solus petrus currat: quae facit hunc sensum Petrus vel non existit, vel si existit non currit sine comite. haec est propositio disiunctiva ad cuius verificationem sufficit unum membrum verificari; sicut cum dico aliquis homo non currit. sensus est vel hic vel ille homo non currit et modo paulus non currat, tota propositio vera est, licet reliqui omnes currant. adeoque licet huius propositionis non solus petrus currit sensus esse possit: petrus currit et praeter eum currant alii: nego tamen id necessario sic explicari, nam praedicta propositio est de tertio adiacente, sive contingens ad cuius veritatem requiritur existentia obiecti, ergo sicut haec existentia non posita propositio affirmativa contingens est falsa, ita pari ratione negativa erit vera ex defectu solius existentiae obiecti.

Dices ergo etiam haec erit vera Non solus Deus est blasphemus.

Respondeo concedendo sequelam est enim hic sensus. vel Deus non est blasphemus, vel si est praeter eum aliquis alius est blasphemus, quae est propositio disiunctiva cuius 1mum membrum verum est, ergo tota erit vera. Et autem ideo exponi disiunctive quia ipsius contradictoria est copulativa faciens hunc sensum et Deus est blasphemus, et praeter eum nemo alius.

Obiicies 2do hae duae propositiones sunt contradictoriae homo semper est albus et homo non semper est albus et tamen possunt simul esse verae e.g. si Petrus semper sit albus et Paulus non semper sit albus, ergo contradictoriae possunt simul esse verae.

Respondeo negando esse contradictorias in sensu quem supponit obiectio, sed aio esse subalternas: ut autem sint contradictoriae debet in utraque propositione intelligi idem homo, e.g. Petrus.

Dices utraque contradictoria erit falsa cum de chymera dico distat a me et non distat a me. Respondeo negativam esse veram.

2 Da proprietas contradictoriae id est contrariae, unius non possunt simul esse verae. Ratio est evidens quia si ex contradictoriis una est, v.g. hac aliquis non currit: erit falsa, sequitur etiam hanc fore falsam omnis currit, possunt tamen simul esse falsae ut: cum solus Petrus currit falsa est utraque contraria scilicet omnis currit, et nullus currit.

3tia duae subcontrariae possunt simul esse verae, e.g. aliquis homo currit, aliquis homo non currit cum enim neutra supponat ex parte subiecti de homine determinato possit currente Petro et non currente Paulo utraque verificari ut

4to subcontrariae non possunt simul esse falsae. Ratio quia sequeretur contradictorias posse simul esse falsas. Probatur sequela subcontrariae sunt subalternatae contrariae sunt subalternantes, et ex falsitate subalternatarum sequitur falsitas subalternantium, ergo si subcontrariae sunt falsae, etiam contrariae erunt falsae, ergo omnes quatuor oppositiones erunt falsae, sed interitas continentur etiam contradictoriae, ergo etiam contradictoriae erunt falsae.

5ta ex veritate propositionis universalis affirmativae sequitur etiam veritas particularis affirmativae. Ratio quia haec continetur in illa, et cum de omnibus partibus distributive acceptis aliquid verum

affirmat, pot semp de una parte seorsim accepta vere affirmari e q ex veritate partis n seqt veritas vtis, qa in parte n gtinet vtis, sicut in parte n gtinet tota. Deinde sic argumentor.

Si ex parte vera seqeret vtis vera, iam itorum gdictoria poent esse simul vera qd sic probo.

Duae subalternatae pont ee simul, go si ex veritate subalternarum seqt veritas subalternantium, cum omnes quatuor oppositiones erunt simul vera, sed inter illas etm sunt gdictoria, go etm gdictoria erunt vera.

Ita ex falsitate subalternantis n seqt falsitas subalternatae affirmativae: nam pot subalternata vera licet subalternans sit falsa, qd sic probo. Duae subgtiae pont ee simul vera, go subalternantium una necessario erit falsa, a tio qm itorum omnes quatuor oppositiones eent vera, et gsequenter etm gdictoria: go n pot gcedi qd ex falsitate subalternantis bene inferat falsitas subalternatae.

De aequipollentia videat Philippus tract 2 part 2a c 3 et et Logica practica Patris Christophori Gonaldi p 2 c 2 rbi cum exacte tradit.

SECTIO TERTIA
De definitione.

De definitione

Definitio definit ab Arist. a topicorum ex oratio significans quod quid erat esse rei; sive: oratio explicans nostram rei per genus et differentiam vid: phil. p 2 t 2 c 10 Art 10 ubi eam explanat.

Obiici potest primo definitum non debet ingredi definitionem, sed hic ingrederetur, quia oratio est definitum, et ponitur in definitione.

Rx cum distinctione, definitum est oratio hoc ipso nomine expressa nega. est oratio alio nomine expressa concedo. hoc est licet definitio realiter sit oratio, non tamen secundum omnem conceptum est formaliter idem cum oratione, quia oratio latius patet, quam nomen definitio: sicut animal latius patet, quam homo. itaque cum dicitur definitum non debere ingredi definitionem sensus est, non debere idem mentem illud vocabulum quod definitur poni in definitione, v.g. definitio est definitio, et ensis est gladius.

Obiici potest 2do in hac definitione non potest definitum quoti cum definitione: nam hic definitur definitio in communi: sed definitio in communi non potest quoti cum singulari definitione, quia communia et singulare non quoti sunt; ergo in hac definitione non potest definitio quoti cum definitio.

Rx distinguendo maiorem definitio et definitum debent poni quoti loquendo de rebus significatis per definitionem et definitum concedo maiorem. loquendo de vocibus et conceptibus per quos res acquirunt denominationem definitionis et definiti, nego maiorem. sed hae voces: oratio explicans nostram rei &c non possunt quoti cum definitione concedo minorem, res significatae per has voces non possunt quoti nego minorem, et neg consequentiam.

Consequentia est hic, id quod per voces in hac definitione contentas significatur est definitio, nam hac definitur, ut ergo huius definitionis definitum est definitio in communi sed per ut confuse cognoscitur et hoc termino definitio exprimitur. ut ordinem vox clarius explicatur.

p hos tres: oratio explicans naturam rei per genus et differentiam, quod licet hi termini sint definitio, non tamen sunt definitio hoc ipso non et confuse cognita, sed clare, et in hac acceptione vera est quaestio, quae dico: omnis oratio explicans naturam rei per genus et differentiam est definitio et: omnis definitio est oratio explicans naturam rei, sicut verum est omnem hominem esse aut rationale, et omne aut rationale esse hominem.

Adeoque hic idem est definitio et definitum sed sub diversis conceptibus et vocibus ut dictum est.

SECTIO QUARTA
de divisione

Divisio est oratio, quae totum tribuit in suas partes. v. philippus.

Per hanc divisionem aliter cognoscitur obiectum quam per definitionem: quia divisio seiungit unum ab altero per conceptum: et quia definitio comparat partes inter se. Unde colligas, divisionem esse modum sciendi a definitione diversum, quia modi sciendi accipiunt diversitatem ex modo cognoscendi de quo alias.

Porro cum dividuntur partes integrales v.g. galliae aquae respectu fontis, dicetur haec talis divisio integralis.

Cum vero dividitur genus album ex dicendo: albi una pars est fultus, altera albedo, erit divisio accidentalis.

Rursus datur divisio subiecti cum accidentia: ut: homo alius est doctus, alius rudis. Item accidentium in subiecta, ut: sanctum, aliud est homo, aliud angelus, et demum divisio accidentis in alia accidentia in genere: ut album aliud est dulce, aliud amarum, aliud frigidum &c.

Ut divisio bona sit 3ia requiruntur. 1mum nomen membra dividentia ob multitudinem pareant confusionem. 2dum nullum membrum includat in altero. 3tium ut membra dividentia adaequent divisum. Unde si corpus dividens in animatum et quantum divisio mala esset,

qa corpus includit quantum.
Ite haec n̄ ē bona divio Leonis alia pars ē ultima, alia materia, qa de ē unio, qa ē tertia pars, qa n̄ posita reliqua duae partes n̄ adaequant divisum.

SECTIO QUINTA
De Argumentatione.

Argumentatio ē oratio in qa unum ex alio colligit.
Ut ons logicus discurrit, go et Theologus. Ubi vides ppositionem posteriorem deduci ex priori et vocat illatio, qa denotat per particulam ERGO: nam haec particula supponit et indicat connexionem inter obiecta utriusque ppositionis, ratione cuius connexionis unum ex alio deducit. Unde

Unde Colliges hanc particulam go male usurpari, nisi p̄dicta connexio adsit. e.g. Petrus ē philosophus, go rusticus ē astutus. Ubi vides inter philam, petri et astutiam Rustici nullam inter eadem connexionem, n̄ enim ideo ille ē astutus, qa hic ē philosophus: go particula go per abusum apponit.
e.g. cum dico: Petrus ē homo, go ē rationalis bene usurpat, qa inter rationalitatem et humanitatem intercedit connexio, et una ex altera legitime infert. Regulas bonae illationis alibi exponemus.

Species argumentationis sunt quatuor syllmus enthymema inductio, exemplum.
Materia syllmi ē duplex, remota, et proxima.
Remota sunt Trini, ex quibus constat syllmus.
Proxima sunt ipsae ppositiones, ex quibus conficit

Forma ē coordinatio harū ppōsionū.
Figura ē coordinatio medij trni, sive illig trni, cū quo dnt alii duo connecti p identitate. Nam in omni Syllmo dnt eo tres trni, quorū duo sint identificati cū tertio; ita ut inde possit deduci qd etiā illi duo trni sint identificati inter se, iuxta tritū axioma: quæ sunt uni tertio eadē, sunt eadē inter se.

Horū trnorū unus uocat medius. Alius uocat maius extremū. Tertius minus extremū. Maius extremū ē trnus qui in toto Syllmo sæpius pdicat, e.g.

Omnis philosophus ē discursiuus,
Omnis Theologus ē philosophus, gō
Omnis Theologus ē discursiuus.

In his tribus ppōsionibus trnus discursiuus bis pdicat, et ideo uocat maius extremū.
Sed hæc regula solū locū habet in ea figura modis directis ubi medius trnus semel subiicit, et semel pdicat, ita ut in conclusione ille trnus ponat loco subti, qui in pmissis fuit subtus, et alter loco pdicati, uti contingit in pdicta conclusione, in qua Petrus ē subiectū et discursiuus pdicatū, qui iidē trni etiam in pmissis eundē locū obtinuerunt. Aliquo in modis indirectis ea figura inuertit ordo trnorū in conclusione, et pdicatū ponit loco subti, e.g.

Omnis philosophus ē discursiuus,
omnis Theologus ē philosophus, gō
aliquis discursiuus ē Theologus.

Ideo in his modis indirectis ea figura cū nullū extremū sæpius altero pdicet, illud dici dt maius extremū, qd pdicat in maiori ppōsione, hoc ē in ea et ideo in hoc 2do Syllmo maius extremū ē to discursiuus.

Congruentia huius rei est et desumitur a propositione precedentia, quarum illa dignior censetur, quae antecedit, et ideo etiam predicatum antecedentis nobilius est quam predicatum consequentis.

Verum in secunda figura, ubi medius terminus in ambabus premissis predicatur, non habet locum precedens regula, sed dignitas extremi desumenda est ex conclusione, in qua id quod predicatur, erit dignius. e.g.

Omne animal est substantia,
nullum accidens est substantia, ergo
Nullum accidens est animal.

In hoc Syllmo 2dae figurae maius extremum est animal, quia saltem in conclusione predicatur; accidens vero semper subiicitur.

In 3tia figura iterum alter philosophandum est, quia medius terminus in illa bis subiicitur, unde necessarium est ut unus ex duabus ~~terminis~~ extremis bis predicetur, et alter semel tantum; igitur is qui bis predicatur erit maius extremum. e.g.

Omne animal est sensitivum,
omne animal est animatum, ergo
aliquod animatum est sensitivum.

Maius extremum est terminus sensitivum, quia in maiore propositione et in conclusione predicatur. Et haec denominatio maioris et minoris extremi est denominatio ~~tam~~ extrinseca, sicut et quod una ex premissis dicatur maior altera minor non est premissis intrinsecum, ratione dat Arria, quia in conclusione utraque existit simul tempore in intellectu. Quae ratio quantum momenti habet forte alibi excutietur.

Hic cursim notandum est semper attendendum esse ad figurarum et modorum acceptiones, et ideo principia ista, a quibus Syllmi dirigunt, non possunt aequaliter applicari.

Sunt autem duo principia vera logica quae vocantur: dictum de omni et dictum de nullo a quibus pendet bonitas illationis Syllmorum xae figurae. Pro aliis figuris sunt haec duo principia Metaphisica:

quae sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se: et quae distinguuntur in uno tertio distinguuntur inter se, declaro breuissime in subiectis e. et primo quidem dictum de omni habet hunc sensum: quod quod dicitur de subiecto vniuersaliter sumpto, dicitur etiam de quo uis quod continetur sub illo e.g.

omne corpus est quantum,
omne animal est corpus, ergo
omne animal est quantum.

Duo termini extremi sunt animal et quantum. Medius terminus est corpus sub quo continetur animal, ergo si omne corpus est quantum, sequitur etiam esse id quod continetur sub corpore esse quantum: atque animal continetur sub corpore, ergo omne animal est quantum. sicut ex eo quod binarius sit numerus recte infero etiam denarium esse numerum, quia sub denario continetur binarius.

Dictum de nullo facit hunc sensum quod quod negatur de subiecto vniuersaliter sumpto negatur cum proportione de illo quod continetur. e. sit.

Nullum animal est inanimatum,
Omnis homo est animal, ergo
Nullus homo est inanimatus.

Sub animali uelut genere continetur homo, et genus latius patet, sive aptum est praedicari de pluribus, quam possit praedicari species: ergo si omne animal inaptum est praedicari de inanimato, etiam homo inaptus praedicari de inanimato; et ratio dictat, quod, si nullum individuum hominis sit irrationale, etiam potius non sit irrationalis, aliquinque dictoria simul essent uera, scilicet quod potius sive aliquis homo sit irrationalis et: quod nullus homo sit irrationalis quod impossibile est.

Hic discursus in modis directis ex figura euidenter praecedit: nam si maior est vniuersalis negatiua, in ea distribuetur maior extremum et medius terminus, et consequenter si de hoc vniuersaliter negetur, poterit etiam in conclusione negari de illo quod cum in propositione minore medius terminus fuit vniuersaliter identificatus, sicut in praedicto syllogismo de animali tanquam de medio termino vniuersaliter negatum est to inanimatum, et vniuersaliter in minore omnis homo fuit identificatus

cum animali, ergo in gelusione bene potest negari homo de inanimato dicendo: nullus homo est inanimatus, quia nullus animal est inanimatus.

At vero in modis indirectis gelusio invertitur, et ideo non tam clare apparent praedicta principia, eo quod in gelusione de subiecto aliquid praedicetur, et si illud subiectum in praemissis nunquam fuerit Vrtor acceptum. e.g.

Omne corpus est quantum,
omne animal est corpus, ergo
aliquod quantum est animal.

Huius gelusionis subiectum est terminus quantum, quia in nulla praemissarum fuit Vrtor acceptus, et ideo dictum de omni tantum per quaesitionem huius syllogismi applicatur, videlicet substituendo partem [illegible] scilicet huius aliquod quantum est animal ista: omne animal est quantum non haec quaeritur per accidens in priori.

Eadem ratio est in syllogismis 2dae et 3tiae figurae ostendo in e.

Nullum accidens est substantia,
Omnis anima est substantia, ergo
Nulla anima est accidens.

Hic syllogismus 2dae figurae in cuius gelusione to accidens negatur Vrtor de anima et tamen anima in neutra praemissa fuit Vrtor de aliquo negata, unde gelusi posset etiam id, quod [illegible] posse de eodem modio termino negari. Et apparet in 3tia figura in subiecto syllogismo.

omne corpus est substantia,
omne corpus est ens, ergo
aliquod ens est substantia.

Ecce terminus substantia in neutra praemissa fuit Vrtor sumptus, quia praedicatum propositionis universalis affirmativae sumitur dissimulative. Eodem modo nunquam extremum non sumitur Vrtor, quia et illud est praedicatum propositionis affirmativae: ergo nullum extremum praedicatur Vrtor de medio termino, et consequenter dictum de omni non habet locum.

Igitur per his figuris assignantur alia duo principia metaphysica ut sunt haec, quaecunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se

et quaeunque distinguuntur in uno tertio, et ad distinguuntur inter se de quibus in fine Logicae ex professo agemus. Nunc summatim finem imponimus, et disputationes logicas faventibus superis inchoamus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST